

VAKIF, KURULUŞU, İŞLEYİŞİ VE AMACI

Prof.Dr. Erol CANSEL

1. VAKIF: Vakıf, bir malın şahsın mülkiyetinden çıkarılarak belirli şartlarla hayır, din, sosyal ve insanî bir amaca sürekli olarak tahsis edilmesidir. Lügat manasıyla vakıf: "hapselemek, alıkoymak" anlamına gelir. Vakfın İslâm hukukuna göre tanımı şöyledir: "Vakıf, menfaati halka ait olur veçhile, bir aynı, ebedî olarak Cenâbı Hakk'ın mülkü hükmünde olmak üzere başkasının mülküne geçirmekten ve mülküne sahip olmaktan hapis ve yasak kılmasıdır" (1).

Bu suretle bir şahıs veya bir tüzel kişi, mal varlığından ayırdığı bir mala, belirli bir gaye uğrunda kullanılmak üzere şahsiyet kazandırmakta; yani bir vakıf tüzel kişiliği kurabilmektedir.

II. TARİHÇE. Batı topluluklarında vakıf müessesesine ancak Orta Çağda rastlanmaktadır. İlk Çağ klâsik Roma Hukuku'nda henüz tüzel kişilik kavramı geliştirilemediği için, bağımsız bir teşkilâtı olan mal topluluklarına rastlanmaktadır. Hayır işleri için bir malın tahsisi, mutemet (güvenilir) bir kişi aracılığı ile yapılıyor ve bu kişiye eşyanın mülkiyet hakkı devredilerek belli bir hayır amacına malın hizmet götürmesi sağlanıyordu. Hıristiyanlığın kabulünden sonra, İmparatorluk döneminde, kilisenin tesiriyle dinî amaçlara (Piae Causae) hizmet eden vakıflar kurulmaya başlanmıştır.

Orta Çağ'da dinî gayeler için kurulan vakıflar yanında, hayır işleri, iyilik yapmak, insanlara yardım etmek maksadıyla da vakıflar kurulmuştur.

19. Asırda ise, Batı toplumlarında

aile vakıflarının çoğaldığı görülmektedir. Büyük arazilerin, servetin parçalanmaması, aile fertlerinin elinde kalması için bu nevi vakıflar elverişli idi. Ancak, ondokuzuncu asırda gelişen liberal düşünce akımları, aile vakıflarının gelecek nesillerin atılım gücünü azalttığı, tüketici bir gençlik yarattığı görüşlerini ısrarla yayarak bu vakıfların giderek azalmasına sebep olmuştur. Diğer taraftan, bu asırda devlet güçlenerek, üzerindeki manevî ve dinî hakimiyetlerini zayıflatmak üzere kiliseye ve büyük servetlere sahip bulunan kilise vakıflarına karşı mücadele açmıştır. Bu nedenlerle, 20. asırda batıda vakıf kurma işlemlerinin eski değerini kaybettiği, azaldığı görülmektedir.

Vakıflara karşı ortaya çıkan bu olumsuz tutum, bu kurumları düzenleyen bazı Medenî Kanunları da etkiledi. Meselâ, 1804 tarihli Fransız Medenî Kanunu vakıf kurma işlemini düzenlememiştir. Vakıflar, ancak Fransız Hukuku doktrini tarafından geliştirilmeye çalışılmıştır. Vakıf kurma doğrudan doğruya değil de; bağışlama veya vasiyet yoluyla yapılabilmekte; belli bir amaca tahsis edilmek istenen bu mal topluluğunun tüzel kişilik kazanabilmesi için idare malikane izin almak gerekmektedir. Kurulan vakfın hak ve fiil ehliyetleri ise çok sınırlı tutulmakta; gerçek kişilere tanınmış olan bu ehliyetler, vakıf tüzel

(1) Bkz. Arsebük, E. Başlangıç ve Şahsın Hukuku, 1938, Ankara, s. 304; Ansay, S.Ş. Hukuk Tarihinde İslâm Hukuku, 1958, Ankara, s. 255-256

kişiliğine sınırlı olarak müsaade edilmektedir.

A v u s t u r y a özel hukukunda da vakıf düzenlenmemiştir. Vakıf kurma ve vakfın tüzel kişilik kazanması idarî makamın iznine tâbidir.

A l m a n Medent Kanunu vakfı düzenlemekle beraber, gerek kuruluşunu, gerekse tüzel kişilik kazanmasını devletin iznine bağlı tutmuştur.

Medent Kanunumuzun alındığı İ s v i ç r e Medent Kanunu'nda ikili bir ayırım yapılmış ve d i n t v a k ı f l a r l a a i l e v a k ı f l a r ı'nın kurulması ve tüzel kişilik kazanabilmesi için izin ve tescil şartı aranmamış; bu vakıflar dışında kalan diğer vakıfların kuruluş ve tüzel kişilik kazanabilmeleri için izin şartı aranmamakla beraber, ticaret siciline tescilleri şartı getirilmiştir (CCS Art. 52) (2).

T ü r k h u k u k u n d a durum farklıdır. Aşağıda ayrıntılı biçimde inceleneceği gibi, Türk Medent Kanunu hükümlerine göre, dernekler gibi, bir vakıf kurmak da s e r b e s t t i r. Yani vakfın kuruluşu ve tüzel kişilik kazanması için idarî makamdaki önceden izin alma mecburiyeti yoktur. Fakat, Medent Kanununun 74.cü maddesi şöyle bir hüküm koymuştur: "Kanuna, ahlâka, âdaba veya millî menfaatlere aykırı olan veya siyaset düşüncesi veya belli bir ırk yahut cemaat mensuplarını desteklemek gayesi ile vakıf kurulamaz". Şu halde Türk hukukunda vakıf kurma serbestisi vakfın amacının topluma zararlı olmaması için, MK. 74.md. hükmüyle sınırlandırılmış bulunmaktadır. Amacın kanuna uygunluk denetimini Asliye Hukuk Mahkemesi yapacaktır. (MK. Md.74/I.) Aynı fıkraya göre, vakfın tüzel kişilik kazanması için Asliye Hukuk Mahkemesi'nce tutulan sicile tescil edilmesi gerekmektedir.

Hemen belirtelim ki, Hâkimin yaptığı inceleme, gerek vakfeden; gerekse kurulacak vakıf bakımından şekil ve esas şartların kanuna uygunluk denetimidir. Bu hususlar eksiksizse, hâkim vakfın kurulmasına k a r a r v e r i r. Vakıf kurma talebini reddedemez. Özetle, Türk hukukunda vakıf kurmak

için önceden izin alma mecburiyeti kabul edilmemiş olup; serbesti sistemi geçerlidir.

T ü r k h u k u k u n d a vakfın t a r i h t g e l i ş i m i n e de kısaca değinmekte yarar vardır.

Türkler İslâmiyeti kabul etmeden önce vakıf kurmakta idiler. Nitekim, Uygurlar'da içinde bir tıp medresesi ve diğer okulları bulunan bir ibadet kurumuna, gelirleriyle katkı getirmek üzere zamanın Hânı (Hakanı) tarafından bağ, bahçe ve arazi vakfedildiğini gösteren vakıf belgeleri bulunmuş olup, arşivlerde saklanmaktadır (3).

Büyük ve sonuncu din olan İslâm dini, özünde bulunan insanî, ahlâkî, sosyal ve dînt düşüncelerle vakıf kurulmasını; kişinin iktisadî varlığından başka insanların da yararlanmasını teşvik ediyordu. İslâm hukukunda da, Roma hukukundan farklı olarak, vakfa tüzel kişilik kazandırılmıştı. Nitekim, vakfedilen mal "Allahın mülkü" sayılmakla, kişinin özel mülkiyetinden ayrılıyor ve b a ğ ı m s ı z, t ü z e l k i ş i l i ğ i o l a n mal varlığı haline geliyordu (4).

Türklerin İslâmiyeti kabulü, bilhassa Abbasi devletinin parçalanarak yerine Selçuklu devletinin kurulmasıyla doğudaki Müslüman ahali Türklerin egemenliğine girmiş; bu suretle Türkler İslâm dini ve hukukunun geliştirdiği vakıf müessesesini yaygın hale getirmeye başlamışlardır (5).

Osmanlı İmparatorluğu döneminde 26798 vakıf kurulduğu, ancak tesbit edilemeyenlerle bu miktarın 50.000

(2) Bu hususta bkz. Planiol-Ripert, *Traité pratique de Droit français*, 1952, Paris, No. 78; Egger, *Kommentar zum Schweizerischen Recht, Stiftungen*, Vorb. Nr. 5; Koschaker, *P. Roma Hukukunun Ana Hatları*, 1950, s. 98-100.

(3) Kunter, B.H. *Türk vakıfları ve vakfiyeleri üzerine mücmel bir etüd*, 1969, Ankara s.103.vd.

(4) Hatemi, H. *Medeni Hukuk Tüzel Kişileri*, 1979, C. I, İstanbul, s. 54.

(5) Bkz. Güneri, H. *Türk Medeni Kanunu açısından vakıfta amaç kavramı ve amacına göre vakıf türleri*, 1976, Ankara, s. 3-4.

civarında olabileceği, kaynak araştırmalarında belirtmektedir. 19. asırda, imparatorluğun başkenti olan İstanbul'un taşınmaz mallarının üçte ikisi vakıf malları idi.

Vakıflar sayesinde bütün ülke sathında camiler, mescitler, okullar (Medreseler), kütüphaneler, dergâhlar, darüşşifa ve hastahaneler, aş evleri, kervansaraylar, çeşmeler, yollar, dul ve yetim evleri, emzirme ve büyütme yuvaları yapılmış; işçilere, köylülere yardım fonları biriktirilmiş, çarşı ve pazar yerlerine kantar konulması, evlâtlıkların hırpalanmaması için kırdıkları kap kacağın yerine yenilerinin alınması, kış aylarında kuşların beslenmesi, sakat leyleklerin tedavisi için vakıflar kurulmuştur (6).

Selçuklu ve Osmanlı devletleri döneminde kurulmuş olan vakıfların 6390 tanesinin 38571 parça taşınmaz malı ve büyük tariht değer taşıyan 7414 adet eski eser kalmış bulunmaktadır.

2. C u m h u r i y e t d ö n e m i n d e n ö n c e , v e s o n r a k i v a k ı f r e j i m i

I. C u m h u r i y e t i n i l â n ı n d a n ö n c e , v a k ı f l a r f ı k ı h k u r a l l a r ı n a g ö r e k u r u l u p i d a r e e d i l m e k t e i d i . V a k ı f ı n t a y i n e t t i ğ i m ü t e v e l l i v a k ı f ı n y ö n e t i m i s a ğ l ı y o r d u . 1 8 2 6 y ı l ı n d a P a d i ş a h I . A b d ü l h a m i t v e I I . M a h m u t v a k f i y e l e r i i ç i n ö z e l b i r y ö n e t i m k u r u l a r a k b u n a " E v k â f - ı H ü m a y u n N e z â r e t i " d e n m i ş t i r . B u s u r e t l e h a n e d a n v a k ı f l a r ı n ı i d a r e e d e n l e r e " N a z ı r " a d ı v e r i l m i ş t i r . B u n a z ı r l a b a ş t a b i r v e k i l , h ü k ü m e t y e t k i l i s i d e ğ i l d i . S o n r a l a r ı n a z ı r l a r h e y e t i n e k a t ı l a r a k h ü k ü m e t b ü n y e s i n d e n â z ı r h ü v i y e t i n i k a z a n m ı ş t ı r . Ö n c e , m ü t e v e l l i l e r i b i r m a k a m a ş a r t e d i l e n v a k ı f l a r l a , m ü t e v e l l i l i ğ i v a k f e d e n l e r i n e v l â t l a r ı n d a n b a ş k a l a r ı n a ş a r t e d i l m i ş v a k ı f l a r ı n i d a r e s i b u E v k â f N e z â r e t i n e v e r i l m i ş t i . Z a m a n l a E v k â f N e z â r e t i b ü t ü n v a k ı f l a r ı n d e n e t i m i n i n k e n d i s i n e b a ğ l a n d ı ğ ı b i r m a k a m o l m u ş t u r .

Nezârete bağlanan vakıflar iki çeşitti:

a) V a k ı f ı n s o y u k e s i l i p , m ü t e v e l l i s i n e z â r e t m a k a m ı n c a a t a n a n v a k ı f l a r .

Bunlara MAZBUT VAKIFLAR denmiştir.

b) M ü t e v e l l i s i v a k ı f ı t a r a f ı n d a n a t a n a n v a k ı f l a r . B u n l a r a M Ü L H A K V A K I F L A R a d ı v e r i l m i ş t i r (7) .

I I . C u m h u r i y e t i n i l â n ı n d a n s o n r a e s k i v a k ı f l a r ı n y ö n e t i m i ş l e r i 1 9 2 4 y ı l ı n a k a d a r " Ş e r ' i y e v e E v k â f V e k â l e t i " n e v e r i l d i . A n c a k , T ü r k M e d e n i K a n u n u n u n t a t b i k i h a k k ı n d a k i 8 6 4 s a y ı l ı k a n u n u n m a d d e s i , M e d e n i K a n u n u n y ü r ü r l ü ğ e g i r m e s i n d e n ö n c e k u r u l m u ş o l a n v a k ı f l a r ı n ö z e l b i r k a n u n l a y ü r ü t ü l m e s i n i ö n g ö r ü y o r d u .

Bu suretle, vakıflarla ilgili bir kanun hazırlamak üzere başlatılan çalışmalara İsviçreli Medeni Hukuk Profesörü LEEMANN da davet edildi. Hazırlanan taslak Meclisten 1935 yılında (5 Haziran) 2762 sayılı VAKIFLAR KANUNU adıyla çıkararak kanunlaştı.

Bu kanun, eski vakıfları, tarihi gelişimlerine uygun olarak dörde ayırmıştır:

a) M A Z B U T V A K I F L A R : B u v a k ı f l a r t e k b i r t ü z e l k i ş i o l a r a k k a b u l e d i l m i ş v e i d a r e l e r i V a k ı f l a r G e n e l M ü d ü r l ü ğ ü n e d e v r e d i l m i ş t i r , (M d . 1 .)

b) M Ü L H A K V A K I F L A R : M ü t e v e l l i l e r i t a r a f ı n d a n y ö n e t i l e n , m ü t e v e l l i l i ğ i f e r ' i l e r i n e ş a r t e d i l m i ş b u l u n a n , g ö z e t i m v e d e n e t i m i i s e d e v l e t a d ı n a V a k ı f l a r G e n e l M ü d ü r l ü ğ ü n c e y a p ı l a n v a k ı f l a r d ı r . B u n l a r ı n a d e d i 4 3 7 ' y i b u l m a k t a d ı r (M d . 2) .

c) A Z I N L I K V A K I F L A R : A z ı n l ı k l a r ı n k u r d u ğ u v a k ı f l a r d ı r . K e n d i y ö n e t i m k u r u l l a r ı t a r a f ı n d a n i d a r e e d i l i r l e r . G ö z e t i m v e d e n e t i m l e r i V a k ı f l a r G e n e l M ü d ü r l ü ğ ü n c e y a p ı l ı r .

d) E S N A F V A K I F L A R ı d a k e n d i s e ç t i k l e r i k u r u l v e y a m ü t e v e l l i l e r t a r a f ı n d a n y ö n e t i l i r . G ö z e t i m v e d e n e t i m l e -

(6) Güneri, s. 35 vd.; Akgündüz, A. Eski ve yeni hukukumuzda devletin kurduğu vakıflar, IV VAKIF HAFTASI (1-7 Aralık 1986 Ankara) sempozyumunda verilen tebliğ.

(7) Bkz. Hatemi, H. Medeni Hukuk Tüzel Kişileri, İstanbul, 1979, s. 340.

ri Vakıflar Genel Müdürlüğüne aittir.

Eski vakıfların bazı sorunları bugün Devlet tarafından çözülmeye gayret edilmektedir. Nitekim 18.6.1984 tarih ve 227 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile, Vakıflar Genel Müdürlüğü Teşkilât ve Görevleri yeniden düzenlenmiş ve 2762 sayılı Vakıflar Kanununda yetersiz kalan hükümler yerine bu kararname ile yeni hükümler getirilmiş ve eski vakıflara ait mimarî veya tarihteki değeri olan eserlerin korunmasına dair açık hükümler düzenlenmiş; Genel Müdürlük bünyesinde Abide ve Yapı İşleri Dairesi Başkanlığı, Emlâk Dairesi Başkanlığı, Mülhak ve Yeni Vakıflar Dairesi Başkanlığı, Hayır İşleri ve Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı, İşletmeler ve İştirakler Dairesi Başkanlığı, Kültür ve Tescil Dairesi Başkanlığı, yetki ve görevleri ayrıntılı şekilde gösterilmiştir.

III. C u m h u r i y e t i n i l â n n ı n d a n s o n r a k u r u l a n y e n i v a k ı f l a r :

1) M e d e n i K a n u n h ü k ü m l e r i n e g ö r e v a k f ı n k u r u l u ş u : Medeni Kanunun 73-81. maddeleri vakfı tarif ederek kuruluşunu, organlarını, vakıf nevilerini, vakfın teftişini ve sona ermesini düzenleyen hükümler koymaktadır.

Bu hükümlerden dördü, 1967 yılında çıkarılan 903 sayılı kanunla değiştirilmiştir. Daha sonra çıkarılan 12.2.1973 tarih ve 1659 sayılı Kanun, 903 sayılı Kanunla öngörülmesi olan, mirasçılarının saklı payları ile ilgili 2. maddesini yeniden değiştirmiştir.

903 sayılı Kanunun 6. maddesinde yapılması öngörülen vakıf tüzüğü, 21.8.1970 tarihli Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

903 sayılı Kanun, Türk toplumunca anlamlı bulunmayan "TESİS" tabirini değiştirerek, "VAKIF" deyimini ikâme etmiş; bu suretle müessesenin anlamını yeniden kazandırmıştır.

2) V a k f ı n t a r i f i v e b a ğ ı ş l a m a d a n f a r k ı : Medeni Kanunun 73. maddesine göre vakıf: "Başlıbaşına mevcudiyeti haiz

olmak üzere bir malın belirli bir gayeye tahsisidir". Ancak hemen belirtmek gerekir ki, her belirli amaca tahsis edilen bir mal ile vakıf kurulmuş olmaz. Nitekim, belirli bir amaç için yapılan bağışlamalar da bir malın belli bir gayeye tahsisi için tevcih edilir. Fakat, vakıftan farklı bir hukuktan muameledir. Mesela bir kimsenin yardıma muhtaç öğrencilere harcanmak üzere, öğrencilere yardım kurumuna 1 milyon lira bağışlaması vakıf kurma değil; bağışlama sözleşmesi yapmasıdır.

3) V A K F İ N K U R U L U Ş Ş A R T L A R I :

A) EHLİYET: Vakıf gerçek kişi veya bir tüzel kişi tarafından kurulabilir.

a) Gerçek kişi vakfı ya sağlığında (hayatta iken, veyahut kendisinin ölümünden sonra vücut bulmak üzere kurulabilir.

Bir kimse sağlığında bir vakıf kurmak istediği takdirde, mümeyyiz ve reşit olmalı ve vesayet altına alınmamış bulunmalıdır. Kendilerine vasi tayin edilmiş mümeyyiz küçüklerle, mahcurlar; ne kendilerinde de kanunî mümesilleri aracılığı ile vakıf kuramazlar, (MK.392.) Bu suretle, sınırlı ehliyetlilerin vakıf kurma ehliyetlerinin olmadığını belirtmek istiyoruz.

Akıl hastası, akıl zayıfı olan tam ehliyetsiz kişilerin de vakıf kurma ehliyetlerinden söz edilemez.

Ancak, kendilerine kanunî müşavir tayin edilmiş mümeyyiz ve reşitler vakıf kurabilir. Zira Medeni Kanunun 379. cu maddesinde sınırlı ehliyetlilerin vakıf kuramayacaklarına dair yasaklama yer almamıştır.

Bir kimse ölüme bağlı tasarrufla, yani bir vasiyetname ile, ölümünden sonra hüküm ifade etmek üzere bir vakıf kurmak isterse (MK.74 I), Medeni Kanunun 449. maddesine göre 15 yaşını bitirmesi ve mümeyyiz olması yeterlidir.

b) Tüzel kişiler de vakıf kurabilir. Bunun için tüzel kişinin organlarının yetkili olması gerekir. Bu yetkiyi tüzel kişinin organı, alacağı bir kararla sağ-

layabilir; veya bu yetki esasen tüzel kişinin kuruluş sözleşmesinde bulunabilir (8). Bu suretle, şirketler, dernekler veya sendikaların vakıf kurması mümkündür.

B) BİR MALIN TAHSİSİ: Vakfın kurulabilmesi için ikinci şart, belli bir malın muayyen bir amaca tahsis edilmesidir. (MK.73 I.) Malın tahsisi işlemi vakıf kuranın tek taraflı bir irade beyanı olup, aynı zamanda malı, vakfın amacına bağlama görevini yerine getirir (9).

Tahsis edilen mal vakıf kuranın mülkiyetinden ve mal varlığından ayrılarak bağımsızlaşır ve vakfın tüzel kişiliğinin mülkiyetine geçer.

Ancak, tahsis edilen bu malın vakfın amacını gerçekleştirecek bir iktisadî değer taşıması gerekir. Çok küçük, cüz'î bir ekonomik değeri olan malın vakfın amacını gerçekleştirmesi şüphelidir. Böyle bir vakıf kurulmuşsa, amacını gerçekleştiremeyeceği anlaşıldığı zaman, teftiş makamı vakfın mallarının benzer amaçlı bir vakfa tahsisini Asliye Mahkemesinden ister, (MK.77 III.) Esasen 30 Temmuz 1982 tarihli Resmi Gazetede yayımlanmış olan, "Vakıflar hakkındaki tüzüğü değiştiren tüzüğün" 37.maddesi, vergi bağımsızlığı talep eden vakfın mal varlığının 30 milyon liradan aşağı olmaması ve bağışlar dışında yıllık gelirinin 3 milyon liradan fazla olması şartını taşımaktadır.

Vakfın gayesine tahsis edilecek mal taşınır veya taşınmaz bir mal olabilir. Vakıf kuranın üçüncü şahıstaki alacağı, belli miktarda para, aktif ve pasifiyle bir mal varlığı, ticari bir işletme, bir mal varlığının gerçekleşmiş veya ileride gerçekleşecek gelirleri, sınırlı ayrı haklar, fikrî ve sınıfl hakları da vakfa tahsis edilebilir.

C) AMAÇ: Vakıf bir amacın gerçekleştirilmesi için kurulur. Tahsis edilen mal bu amaç uğruna harcanır. Vakfın amacı, ahlâka, adaba, millî menfaatlere, kanuna aykırı olmamak, siyaset düşüncesi veya Milli irk veya cemaat mensuplarını desteklememek şartıyla (MK. 74 II) serbestçe seçilebilir.

Vakıflar kuruluş amaçlarına göre şöyle kurulabilir:

a) **Aile vakıfları:** MK.322. Bu nevi vakıf, aile fertlerinin tahsil ve terbiyesini sağlamak, ailedeki kişilere yardım etmek, evlenecekler için cihaz, ev sağlamak gibi maksatlarla kurulabilir. Bu vakıflar 903 sayılı Kanunla getirilen değişiklikle, Vakıflar Genel Müdürlüğünün denetimine girmiştir, (MK.80 I.)

b) **Dinî amaçlı vakıflar.** Bunlara "Diyant vakıflar" da denir. Gayesi sırf diyant olan, ibadete mahsus vakıf kurulabilir. Meselâ bir cami, mes-cit, kilise, havra inşası ve bunların giderimleri ile buralarda hizmet edecek din görevlilerinin bakılıp beslenmesi, yahut din bilginleri yetiştirmek üzere bir okul inşası ve öğrencilerin geçimini sağlamak üzere kurulan vakıflar, diyant gayeli vakıflardır. Bu vakıflar da 903 sayılı Kanunla Vakıflar Genel Müdürlüğünün denetimine tâbi tutulmuş ve kuruluşları da diğer vakıflarda olduğu gibi, mahkemenin tescile karar vererek sicile tescil işlemi ile sağlanmıştır.

c) **İstihdam edilenlerle işçilere yardım vakıfları:** Ticaret Kanunu 468 ve Medeni Kanun 77/A maddesi hükümlerine göre kurulabilen bu tür vakıflar, işveren tarafından belli bir miktar paranın veya malın çalıştırdığı personelin ihtiyaçlarına tahsisi amacını taşır. Bu vakıflar iki türdür.

aa) **Tek taraflı personel yardım vakıfları:** Vakfın tahsis ettiği fonla kurulur. Personel vakfa herhangi bir aidat ödemez. Eğer vakıf senedinde edayı talep hakkı tanınmışsa, istihdam edilenlerin veya işçilerin edimi dava hakları doğar. Aksi halde mahkeme aracılığı ile bir edim talebinde bulunamazlar.

bb) **İki taraflı personel vakıfları:** Personel vakfa bir aidat ödediğinden, hem vakfın yönetimi-

(8) Bkz. Özsunay, E. Medeni Hukukta Tüzel Kişiler, 1978, İstanbul, s. 388.

(9) İşeri, A. Vakıf, 1968, Ankara, s. 51.

ne katılabilir; hem de vakfın edimlerini dava hakkı vardır, (MK.77/A II, V.)

Bu yardım vakıflarının organları, vakıftan yarar sağlayanlara vakfın faaliyeti ve mali durumu hakkında bilgi vermek zorundadır, (MK. 77 /A II.)

d) K a m u y a y a r a r l ı v a k ı f l a r :

903 sayılı Kanunda "Kamuya yararlı vakıf" deyimi geçmemektedir. Ancak, 2. ve 4. maddeler bir arada incelendiği zaman, söylenmek istenenin "kamuya yararlı vakıf" olduğu anlaşılmaktadır. Bu vakıflar iki türlü kamu görevlerine yardımcı olabilir:

-Gelirlerinin en az % 80' ini genel, özel ve katma bütçeli idareler bütçeleri içinde yer alan bir hizmetin ya da hizmetlerin görülmesini karşılamak üzere Bakanlar Kurulu kararı ile tahsisen bir vakıf kurulmuşsa. Böyle bir vakıf yine Bakanlar Kurulu kararı ile tahsis edilen mal varlığı için vergi bağışıklığı elde edebilir, 903 sayılı Kanun, md.4. Vergi muafiyetini elde etmek için, gerek sağlar arası gerekse ölüme bağlı tasarrufla kurulan vakıf için Maliye Bakanlığına ve Bakanlar Kuruluna başvurma usulü 25.7.1970 tarih ve 7/1066 sayılı Türk Medeni Kanunu hükümlerine göre kurulan vakıflar hakkında Tüzüğün 37.ci maddesinde gösterilmiş bulunmaktadır.

-Kamu görevlerine yardımcı olmak üzere gelirlerinden en az yarısını bu hizmetlere bırakmak üzere bir vakıf kurulmuşsa. Bu vakıflar için MK. 453. maddesindeki mirasçıların saklı pay oranları küçültülerek, vakıfa mal varlığından daha fazla iktisadi değer ayırması sağlanmıştır. Nitekim muris kurduğu vakfın gelirlerinden en az yarısını kamu görevi niteliğindeki işlerin yapılmasına tahsis etmişse, mirasçılarının mirasçısı kanundaki saklı payının ancak 1/3 ünü elde edebilir. Meselâ vakfın vakfa tahsis ettiği mal varlığı 1 milyon TL değerinde ise, mirasçının saklı payı 3/4 yani 750.000 TL iken; bu vakıf gelirlerinin en az yarısı kamu hizmetlerine ödenmek için kurulmuşsa, mirasçının saklı payı 250.00 TL.dir

Bakanlar Kurulunca vergi bağışıklığı kazanan vakıflar belli başlı şu vergileri ödemekten muaf olurlar:

-Bu tür vakıfların kuruluş işlemleri ile bu vakıflara yapılacak bağışlamalar h a r c a t â b i d e ğ i l d i r. (Harçlar Kanununun 38.md.sini değiştiren 903 sayılı Kanunun 5/H md.si).

-Veraset ve intikal vergisi ödemezler (903 sayılı k. md.5/D hükmü ile değiştirilen 7338 sayılı Veraset ve İntikal Vergisi Kanunu md. 4).

-Edinecekleri taşınmazlar veya aynı haklar için tapu işlemlerinde tescil veya şerh harcı ödemezler (903 sayılı K.md.5/H, 492 sayılı Harçlar Kanunu, 59/a).

-Kurumlar vergisi ödemezler. (903 s. K.md.5/A, 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu, md.199 sayılı K.ile değişik 7.md.).

-Emlâk alım vergisinden muafdırlar. (903 s.K. ve 18.2.1963 tarih, 198 sayılı Emlâk Alım Vergisi K.md.4/ k.).

c) Y ü k s e k ö ğ r e t i m k u r u m l a r ı v a k ı f l a r ı : 17.8.1983 tarih ve 2880 sayılı Kanunla değiştirilen 2547 sayılı Yükseköğretim Kanu-

(10) 903 sayılı Kanun ve onu değiştiren 1659 sayılı Kanunla MK. 453.md.de düzenlenen saklı paylara ve niteliklerine getirilen değişiklikler, doktrinde eleştirilmekte ve yeni düzenlemenin saklı pay kurumunu sarstığına, mirasçılar arasında anlaşmazlıklara ve saklı payın hesaplanmasında güçlükler yol açtığına, Medeni Kanun'daki saklı pay hükümlerini temelden bozarak düzensiz ve güvensiz duruma getirdiğine işaret edilmekte; hatta bu saklıcılar dikkate alınarak 1984 tarihli Medeni Kanunun ön tasarısında 453. maddenin üç ve dördüncü fıkralarına yer verilmediği belirtilmektedir, Bkz. Köprülü, B. 903 sayılı Kanunun Medeni Kanun'da yaptığı değişiklik sonucu meydana gelen vakıfların özel türlerinin tahlil ve tenkidi, IV VAKIF HAFTASI, YENİ VAKIFLARIN PROBLEMLERİ VE GELECEĞİ Sempozyumuna verilen tebliğ, 1 Aralık 1986, Ankara, s. IX.

(11) Bu konuda: Ataseven, A. Vakıf Yükseköğretim Kurumu, IV.VAKIF HAFTASI tebliği.

(12) Bkz. Özsunay, s. 432.

(13) Bkz. Egger, Art. 83, Nr. 7; İşeri, s. 151; Özsunay, s. 435; Köprülü, B. Medeni Hukuk, I, II. kitaplar, 1979, s. 565-566.

nun Ek 2. maddesine göre "Vakıflar, kazanç amacına yönelik olmamak şartıyla ve malî ve idarî hasuslar dışında akademik çalışmalar, öğretim elemanlarının sağlanması ve güvenlik yönlerinden bu kanunda gösterilen usul ve esaslara uymak kaydıyla, yükseköğretim kurumları veya bunlara bağlı birimlerden birini veya birden fazlasını kurabilirler."

Bu hükümlerle, vakıf yükseköğretim kurumları kurulabileceği kabul edilmiş bulunmaktadır (Ek 8.md). Vakıflarca kurulacak yükseköğretim kurumlarındaki akademik organların devlet yükseköğretim kurumlarındaki akademik organlar gibi düzenlenmesini amirdir. Yine Vakıf yükseköğretim kurumlarındaki eğitim-öğretim esasları, süreleri ve öğrenci hakları da 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunundaki hükümlere tâbi tutulmuştur, (Ek md.9.)

Vakıf Yükseköğretim Kurumları Yönetmeliği 28 Mart 1985 tarih ve 18708 sayılı Resmî Gazetede yayımlanmıştır. Yükseköğretim Kurulunun 22 Mayıs 1985 tarih ve 85. 134.529 sayılı kararı ile ilk vakıf yükseköğretim kurumu olarak BİLKENT ÜNİVERSİTESİ kurulmuştur (11).

D) VAKFIN ORGANLARI: Mk. 77. md.si vakfın: 1. Zarurî, 2. ihtiyarî olmak üzere iki türlü organı olabileceğini hükme bağlamaktadır.

1. Vakfın zarurî organı, yönetim organı (idare uzvu) dır. Bu organ bir kurul olabileceği gibi tek bir kişi de olabilir. Uygulamada bu organa "mütevelli heyeti", "idare heyeti",

"yönetim kurulu" veya "vakıf müdürü" gibi isimler verilmektedir. (12). Vakıf organı vakıf senedinde belirtilir, (MK. 75, Vakıf tüzüğü md.17 I.)

Vakıf senedinde vakfın organları, idare biçimi ve temsil tarzı yete-rince gösterilmemiş veya sonradan bir imkânsızlık doğmuşsa teftiş makamı (Vakıflar Genel Müdürlüğü Vakıflar Tüzüğü, md.17 II) vakfedene başvurarak eksikliklerin giderilmesini ister, MK.77 II. Vakıflar Tüzüğü, md.17 II. Vakfeden ölmüş veya eksikleri gideremeyecek durumda ise teftiş makamı vakfın tescil edildiği mahkemeye başvurarak kendi düşüncesini de bildirmek suretiyle noksanların ikmalini talep eder. (MK. 77 II; Vakıflar tüzüğü, md.17 II.)

2. Vakfın ihtiyarî organları, vakıf senedinde genel kurul, danışma kurulu, onur kurulu, denetleme kurulu gibi organlar olarak düzenlenebilir. ihtiyarî organlar hakkında dernek genel kurulu ile ilgili MK. 5961. md.lerin kıyas yoluyla uygulanacağı hususunda doktrinde görüş birliği vardır (13).

Vakfın zarurî organı olan yönetim organı'nın başlıca görevleri ve yetkileri şöyle özetlenebilir: Yönetim organı vakfı yönetir, üçüncü şahıslara karşı vakfı temsil eder, hukukî işlemlerini yürütmek için gerekli kararları alır; her takvim yılı başında vakfın malî durumunu uygun vasıtalarla ilan veya yayınlatıp siciline de tescil ettirir, MK. md. 81, Tüzük, md. 29; vakfa tahsis edilen malın veya hakkın mülkiyetinin vakfa geçmesini sağlar. (MK. 74 VI, Vakıflar Tüzüğü, md. 14.)